

KS. ROMAN BOGUSŁAW SIEROŃ

 <https://orcid.org/0000-0001-5536-2250>

 erbes@interia.pl

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

 <https://ror.org/04qyefj88>

Czynienie miłosierdzia czynem, słowem, modlitwą – próba zasygnalizowania koncepcji nowego „trójnogu” teologii wychowania w ujęciu „Dzienniczka” św. Faustyny Kowalskiej

 <https://doi.org/10.15633/9788383700922.05>

Rok 2025 przynosi w Kościele katolickim jubileusz zwyczajny, ogłoszony bullą papieża Franciszka *Spes non confundit* („Nadzieja zawieść nie może” – Rz 5, 5) 9 maja 2024 roku. Jubileusz był zawsze dla Kościoła wydarzeniem o wielkim znaczeniu duchowym, kościelnym i społecznym¹. W numerze 23 bulli papież Franciszek zapisał znamienne słowa:

Odpust, istotnie, pozwala nam odkryć, jak nieograniczone jest miłosierdzie Boga. To nie przypadek, że w starożytności termin „miłosierdzie” był używany zamiennie z terminem „odpust” właśnie dlatego, że ma wyrażać pełnię Bożego przebaczenia, które nie zna granic.

¹ Więcej na ten temat w najnowszej publikacji sandomierskiego teologa: ks. L. Siwecki, *Dar odpustu w Roku Jubileuszowym*, Sandomierz 2025, s. 13n.

Te właśnie terminy spajają, jak opatrnościową klamrą, obecny Rok Jubileuszowy z tematyką Bożego miłosierdzia, także w kontekście odejścia do domu Ojca papieża Franciszka (1936–2025)².

Przypomniane przez Rok Święty 2025 „oblicze miłosierdzia” Boga odśloniło się również w życiu i przesłaniu urodzonej równo 120 lat temu Heleny Kowalskiej (1905–1938). To jedna z najbardziej znanych w świecie Polek, jak i świętych – s. Faustyna, święta Kościoła katolickiego, zakonnica ze Zgromadzenia Sióstr Matki Bożej Miłosierdzia, mistyczka, stygmatyczka i wizjonerka³. Apostołka Bożego Miłosierdzia, Sekretarka Jezusa Miłosiernego, Prorok naszych czasów, wielki Mistyk, Mistrzynie życia duchowego – to tytuły, które najczęściej pojawiają się przy imieniu s. Faustyny. Należy do grona najbardziej znanych i lubianych świętych oraz największych mistyków w historii Kościoła⁴.

Święta Faustyna Kowalska była przede wszystkim sekretarką zapisanych na kartach duchowego dziennika zdarzeń i słów, które traktowała jako objawienia i słowa samego Boga⁵. Treść *Dzienniczka*⁶ – najczęściej tłumaczonej na świecie polskiej

2 Por. C. Di Sante, *Dio e i suoi volti. Per una nova teologia biblica*, Cinisello Balsamo 2014, s. 152–172.

3 Dysponujemy dziś już kompleksowymi, starszymi, jak i najnowszymi biografiami św. Faustyny Kowalskiej. Są to m.in.: S. Szymański, *W służbie Bożego miłosierdzia*, Warszawa 1974; M. Winowska, *Prawo do miłosierdzia. Posłannictwo s. Faustyny*, Paryż 1974; M. E. Siepak, *Błogosławiona siostra Faustyna Kowalska (1905–1938)*, Warszawa 1993; C. Ryszka, *Faustyna. Duchowa droga Świętej*, Częstochowa 2005; E. Czerwińska, *Św. Faustyna Helena Kowalska*, Warszawa 2013; G. Górny, J. Rosikoń, *Ufam. Śladami Świętej Siostry Faustyny*, Izabelin 2014; S. Robak, *Siostra Faustyna Kowalska. Nauczycielka cierpienia*, Kielce 2020; E. K. Czackowska, *Siostra Faustyna. Biografia Świętej*, Warszawa 2022; M. Majdan, *Rekolekcje ze św. Faustyną Kowalską*, Warszawa 2025.

4 Por. L. Grygiel, *Święta Siostra Faustyna. Posłanniczka Bożego Miłosierdzia*, Kielce 2008; M. Pabis, *Święta Faustyna Kowalska*, Kraków 2018.

5 Por. R. Forzycki, *Sekretarka Bożego Miłosierdzia*, „Apostoł Miłosierdzia Bożego” 1997 nr 1, s. 6.

6 F. Kowalska, *Dzienniczek. Miłosierdzie Boże w duszy mojej*, Warszawa 2018 [dalej: Dz.].

książki⁷ – nie tylko została dogłębnie przebadana w procesie beatyfikacyjnym i kanonizacyjnym s. Faustyny, ale doczekała się także obfitej bibliografii z zakresu teologii, przede wszystkim teologii duchowości⁸. W swoim *Dzienniczku* i *Listach* s. Faustyna pozostawiła dowód niezwykle bogatego życia wewnętrznego i przeżyć mistycznych. Jej życie, na pozór zwyczajne i niczym się niewyróżniające, świadczy o wielkiej zażyłości z Bogiem. To świadectwo jest cenne dla każdego człowieka, tak starszego, jak i młodego, również w szeroko rozumianym kontekście pedagogicznym.

Właśnie w kontekście dzisiejszych problemów, zagrożeń i wyzwań z dziedziny nauk o wychowaniu, m.in. promocji cywilizacji śmierci z aborcją i eutanazją na czele, fali zachowań suicydalnych, konfliktów zbrojnych czy nasilonych ruchów migracyjnych, zasadne wydaje się przywołanie aspektu teologii wychowania, który u św. Faustyny Kowalskiej wyraża się w „czynieniu miłosierdzia”. Sam Jezus Chrystus powiedział do niej:

Żądam od ciebie uczynków miłosierdzia, które mają wypływać z miłości ku Mnie. Miłosierdzie masz okazywać zawsze i wszędzie bliźnim, nie możesz się od tego usunąć ani wymówić, ani uniewinnić. Podaję ci trzy sposoby czynienia miłosierdzia bliźnim: **pierwszy – czyn, drugi – słowo, trzeci – modlitwa**; w tych trzech stopniach zawiera się pełnia miłosierdzia i jest niezbitym dowodem miłości ku Mnie. W ten sposób dusza wystawia i oddaje cześć miłosierdziu Mojemu (Dz. 742).

7 W 2008 roku „Gość Niedzielny” podał, że według Dariusza Karłowicza *Dzienniczek* jest najczęściej tłumaczoną na świecie polską książką. W kwietniu 2012 roku ukazała się polska wersja audio *Dzienniczka*.

8 Choćby M. E. Siepak, N. Dłubak, *Duchowość świętej Faustyny*, Kraków 2000; A. Witko, *Święta Faustyna i Boże Miłosierdzie*, Kraków 2016; cała seria publikacji J. Pochwata, np. *Duch Święty w pismach św. Faustyny*, „Polonia Sacra” 22 (2018) nr 3 (52), s. 59–79. Obszerna światowa bibliografia na stronie: *Bibliografia*, <https://www.faustyna.pl/zmbm/blog/category/bibliografia/page/2/> (24.04.2025).

Miłosierdzie okazywane czynem, słowem i modlitwą (nazywane przez współczesną badaczkę polskiej pedagogiki katolickiej Janinę Kostkiewicz „dziełem Miłosierdzia Bożego”⁹) staje się u s. Faustyny swoistym trójnogiem pedagogicznym – używając określenia analogicznego do systemu ojca pedagogiki chrześcijańskiej św. Jana Bosko (rozum, religia, dobroć – miłość)¹⁰. Oczywiście ze względu na ograniczone ramy niniejszej publikacji opisu tego trójnogu można dokonać jedynie w sposób syntetyczny, badając pod tym kątem *Dzienniczek* i wybraną literaturę przedmiotu. Wcześniej w kontekście teologii miłosierdzia uczyniło to liczne grono polskich teologów: Jan D. Szczurek, Henryk Wejman, Jerzy W. Gogoła, Stanisław Urbański, Marek Chmielewski, Stanisław Smoleński, Jan Machniak, Jan Wal, Elżbieta Siepak¹¹. Nasze zainteresowanie badawcze „pedagogią czynienia miłosierdzia” św. Faustyny wzmacnia również fakt, iż Międzynarodowa Akademia Bożego Miłosierdzia, działająca przy sanktuarium w Łagiewnikach, rozpoczęła starania, aby ogłosić Faustynę Kowalską doktorem Kościoła¹², oraz że od jej kanonizacji mija właśnie jubileuszowe 25 lat.

1. „Dzienniczek” jako źródło pedagogii s. Faustyny

Siostra Faustyna Kowalska pisała *Dzienniczek* w Wilnie i Krakowie na polecenie, jak mówi tekst, Jezusa Chrystusa. Zostało

9 J. Kostkiewicz, *Kierunki i koncepcje pedagogiki katolickiej w Polsce 1918–1939*, Kraków 2013, s. 447; por. H. Wejman, *W biblijnej szkole miłosierdzia*, Kraków 2004, s. 10n.

10 Por. R. B. Sieroń, *Aktualność systemu wychowawczego św. Jana Bosko w ocenie Listu apostołskiego Jana Pawła II „Juvenum patris”*, „Społeczeństwo i Rodzina. Stalowowolskie Studia Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II” 2009 nr 3 (lipiec–sierpień–wrzesień), s. 141.

11 Por. *Teologia. Miłosierdzie ludzkie. Miłosierdzie Boże*, [https://www.faustyna.pl/zmbm/blog/category/biblioteka/teologia/\(24.04.2025\)](https://www.faustyna.pl/zmbm/blog/category/biblioteka/teologia/(24.04.2025)).

12 Zob. A. Napiórkowski, P. Warchoń, *Santa Faustina e san Giovanni Paolo II saranno proclamati Dottori della Chiesa? I santi polacchi apostoli della Divina misericordia*, Roma 2015.

to potwierdzone przez jej spowiedników i kierowników duchowych: bł. ks. Michała Sopoćkę (1888–1975)¹³ i jezuitę Józefa Andrasza (1891–1963)¹⁴.

Pierwsza notatka pochodzi z lipca 1934 roku, a ostatnia z czerwca 1938 roku. Całe dzieło składa się z sześciu zeszytów o różnej objętości oraz zeszytu zatytułowanego *Moje przygotowanie do Komunii świętej*¹⁵. *Dzienniczek* – dla ułatwienia cytowania fragmentów – został podzielony na 1828 punktów. Rękopis nie zawiera żadnych poprawek ani skreśleń, jedynie ołówkiem zostały podkreślone słowa Jezusa, co w wydaniach książkowych zostało zaznaczone tłustym drukiem lub kursywą. Rękopis *Dzienniczka* przechowywany jest w klasztorze Sióstr Matki Bożej Miłosierdzia w Krakowie-Łagiewnikach (to część Sanktuarium Bożego Miłosierdzia, odwiedzanego przez pielgrzymów z całego świata).

Pierwsza edycja krytyczna całego *Dzienniczka* została przygotowana na potrzeby procesu beatyfikacyjnego s. Faustyny i wydana w Rzymie w 1981 roku, w 50. rocznicę pierwszego objawienia

13 Por. H. Ciereszko, *Posługa kierownika duchowego księdza Michała Sopoćki wobec Świętej Faustyny Kowalskiej*, „Studia Teologiczne Białostockie, Drohiczyńskie, Łomżyńskie” 19 (2001), s. 201–228; J. Machniak, *Boże miłosierdzie doświadczaniem św. Faustyny Kowalskiej i w teologii bł. ks. Michała Sopoćki – dynamika przyjaźni duchowej*, „Rocznik Teologii Katolickiej” 8 (2009), s. 85–97. Sylwetkę ks. prof. Michała Sopoćki jako teologa i pedagoga kreśli w swojej cennej monografii badaczka pedagogiki katolickiej okresu międzywojennego Janina Kostkiewicz: „Ksiądz Sopoćko, mimo oczywistych zainteresowań pedagogicznych, wyrażających się nie tylko w historii wychowania (habilitacja), ale i problemach społecznych wychowania, był przede wszystkim zaangażowany w realizację dzieła Miłosierdzia Bożego zainicjowanego przez Siostrę Faustynę Kowalską” (J. Kostkiewicz, *Kierunki i koncepcje pedagogiki katolickiej w Polsce 1918–1939*, s. 447).

14 Por. S. Cieślak, *Rola o. Józefa Andrasza SJ w życiu i misji św. siostry Faustyny*, w: *Promieniowanie orędzia miłosierdzia*, red. F. Ślusarczyk, Kraków 2010, s. 55–85; S. Bogdańska, *Ojciec Józef Andrasz SJ. Spowiednik świętych*, Kraków 2017.

15 Latem 1934 roku, kiedy spowiednik s. Faustyny ks. Sopoćko wyjechał na pielgrzymkę do Ziemi Świętej, w Wilnie objawił się jej rzekomy anioł i polecił spalić w piecu zeszyt I *Dzienniczka*. Gdy ks. Sopoćko wrócił, uświadomił siostrze, że ten rzekomy anioł był w rzeczywistości złym duchem.

dotyczącego obrazu Jezusa Miłosiernego (22 lutego 1931 roku), które rozpoczęło prorocką misję Apostołki Bożego Miłosierdzia¹⁶. Wcześniej publikowane były jego niewielkie fragmenty w broszurach poświęconych nabożeństwu do Miłosierdzia Bożego. Pierwszy maszynowy odpis *Dzienniczka* nie był dokładny. Przy odpisie pominięto niektóre fragmenty oryginału, opuszczono niektóre wyrazy, zmieniono pewne określenia oraz dodano nowe wyrazy. Tym samym zniekształceniu uległ oryginalny tekst *Dzienniczka*. Następnie z tego odpisu dokonano tłumaczenia na język francuski, a z niego na język włoski, w którym znalazły się błędy teologiczne. To było m.in. powodem wydania przez Stolicę Apostolską w marcu 1959 roku notyfikacji Świętego Oficjum zabraniającej szerzenia kultu miłosierdzia Bożego w formach przekazanych przez s. Faustynę. Notyfikacja została odwołana 15 kwietnia 1978 roku za pontyfikatu św. Pawła VI dzięki staraniom kard. Karola Wojtyły – późniejszego papieża Jana Pawła II – wielkiego promotora kultu Bożego miłosierdzia i świętości s. Faustyny¹⁷.

2. Szkoła duchowości – pedagogia miłosierdzia św. Faustyny

Bóg objawia siebie człowiekowi od początku stworzenia przez miłosierdzie. Dostrzegamy to zarówno w Starym, jak i Nowym Testamencie. Możemy podkreślić za znanym polskim biblistą Kazimierzem Romaniukiem, że miłosierdzie Boże jest jednym z większych i podstawowych tematów teologii biblijnej¹⁸. Zajmuje ono ważne miejsce w dyskursie teologicznym (aktywnie zajmował się tym zagadnieniem nestor polskiej teologii sł. Boży Wincenty

16 Por. J. Stabińska, *Siostra Faustyna Kowalska. Duchowość i doktryna*, Poznań 1976, s. 17.

17 Por. J. Stabińska, *Siostra Faustyna Kowalska*, s. 17.

18 Zob. K. Romaniuk, *Biblijny traktat o miłosierdziu*, Ząbki 2004, s. 250.

Granat¹⁹, a później chociażby Krzysztof Gózdź, Krzysztof Guzowski) i w nauce dzisiejszego Kościoła. Święty Jan Paweł II, który w pełni może być nazwany papieżem Bożego miłosierdzia, stwierdza, że

Kościół wyznaje miłosierdzie Boga samego, Kościół nim żyje w swoim rozległym doświadczeniu wiary, a także w swoim nauczaniu – wpatrując się wciąż w Chrystusa, koncentrując się na Nim, na Jego życiu i Ewangelii, na Jego krzyżu i zmartwychwstaniu, na całej Jego tajemnicy²⁰.

Dzienniczek św. Faustyny papież nazwał „Ewangelią miłosierdzia pisaną w perspektywie XX wieku”, która pozwoliła ludziom przetrwać niezwykle bolesne doświadczenia tych czasów²¹. Tylko w miłosierdziu Boga świat znajdzie pokój, a człowiek szczęście – podkreślał papież podczas konsekracji świątyni Bożego Miłosierdzia w Krakowie-Łagiewnikach²². Orędzie to – jak dopowiedział papież Benedykt XVI – „jest rzeczywiście głównym przesłaniem naszych czasów: miłosierdzie jako Boża moc, jako Boża granica dla zła całego świata”. Papież Franciszek zaś przypomniał, iż nadzieja, wraz z wiarą i miłością, tworzy tryptyk „cnót teologalnych”, które wyrażają istotę życia chrześcijańskiego²³.

Szkoła duchowości św. Faustyny – jak trafnie zauważa jej badaczka s. Siepak – zakorzeniona jest w tajemnicy miłosierdzia Bożego, która leży u fundamentów i w samym jej centrum, jest spoiwem wszystkich elementów życia duchowego. Ona kształtuje obraz Boga, życie sakramentalne, modlitwę, relacje międzyludzkie,

19 W. Granat, *Bóg bogaty w miłosierdzie (Ef 2, 4). Wybór tekstów*, opracowała i przygotowała do druku H. I. Szumił, Sandomierz 2011, s. 118.

20 Jan Paweł II, Encyklika *Dives in misericordia*, 30.11.1980, nr 13.

21 Zob. Jan Paweł II, *Pamięć i tożsamość*, Kraków 2005, s. 61.

22 Zob. Jan Paweł II, *Homilia podczas Mszy św. z okazji konsekracji świątyni Bożego Miłosierdzia, Kraków-Łagiewniki, 17 sierpnia 2002 r.*, w: *Pielgrzymka Ojca Świętego Jana Pawła II do Polski 2002*, Poznań 2002, s. 18.

23 Zob. Franciszek, Bulla *Spes non confundit*, 9.05.2024, nr 18; por. 1 Kor 13, 13; 1 Tes 1, 3.

ascezę, słowem – wszystko, co składa się na rzeczywistość w relacji pomiędzy człowiekiem i Bogiem. Stąd poznawanie tajemnicy miłosierdzia Bożego i jej kontemplacja w codzienności oraz wpływająca z niej postawa zaufania wobec Boga i miłości miłosiernej wobec bliźnich wyróżnia i charakteryzuje szkołę duchowości s. Faustyny, a co za tym idzie jej model wychowania. Obraz tej szkoły, czy też modelu duchowości, dopełniają takie rysy, jak: umiłowanie Kościoła, Eucharystii i nabożeństwo do Matki Bożej Miłosierdzia. Także te elementy, występujące w innych szkołach duchowości, w szkole św. Faustyny mają charakterystyczny dla niej koloryt miłosierdzia²⁴.

Propagatorka tego modelu – s. Faustyna – była formowana bezpośrednio przez samego Jezusa Chrystusa. On był jej Mistrzem, On przez różne doświadczenia mistyczne i słowa pouczał ją, kształtował jej duchowość, by poprzez nią ukazać wzór chrześcijańskiej doskonałości, całkowicie oparty na tajemnicy miłosierdzia Bożego (relacja pedagogiczna mistrz–uczeń). Szkoła św. Faustyny jest głęboko ewangeliczna, bo odwołuje się do samych fundamentów chrześcijaństwa (postawy ufności wobec Boga i miłosierdzia względem bliźnich)²⁵, a zarazem jest uniwersalna, bo przeznaczona i dostępna dla każdego człowieka, bez względu na rodzaj powołania czy uwarunkowania społeczne. W tej szkole kształtują swoje życie duchowe współcześni apostołowie Bożego miłosierdzia, niosący światu dar orędzia o miłosiernej miłości Boga do każdego człowieka. Badacze laikatu Eugeniusz Weron SAC i Franciszek Cegiełka przedstawiają sylwetki osób świeckich, które zetknęły się z s. Faustyną i współpracowały z nią w dziele szerzenia kultu miłosierdzia Bożego. Należą do nich np. Aldona Lipszycowa, Maria Maciejewska,

24 Por. *Szkoła duchowości*, <https://www.faustyna.pl/zmbm/szkola-duchowosci> (07.04.2025); zob. J. Machniak, *Il contesto dell'esperienza mistica di Santa Suor Faustina Kowalska*, „Analecta Cracoviensia” 35 (2003), s. 69n.

25 Por. D. Kornas-Biela, *Miłosierdzie jako wartość wychowawcza. Perspektywa pedagogiki chrześcijańskiej*, „Rozprawy Społeczne” II (2017) nr 1, s. 5n.

Raymond Frillat, Adam Silberg, Eugeniusz Kazimierowski, Ludomir Śledziński²⁶.

Termin „ufność” w szkole duchowości św. Faustyny określa relację człowieka wobec Pana Boga, natomiast słowo „miłosierdzie” charakteryzuje relacje międzyludzkie, które swoje źródło, wzór i motyw mają w miłosiernej miłości Boga. W naszych czasach funkcjonuje wiele fałszywych pojęć miłosierdzia, które utożsamiane jest często z pobłażliwością, litością, przekreśleniem sprawiedliwości. Tym bardziej więc zasługuje na uwagę właściwe, a nawet pogłębione rozumienie miłosierdzia, jakim odznaczała się s. Faustyna. W jej przekonaniu ludzkie miłosierdzie bardzo ściśle wiąże się z miłosierdziem Boga, toteż opiera się na obiektywnej prawdzie – słowie Boga i zakłada spełnienie wymagań sprawiedliwości, która jest podstawową miarą miłości i owocuje w konkretnym czynie²⁷. „Miłosierdzie jest kwiatem miłości” (Dz. 651) lub „czynem miłości” (por. Dz. 651) – pisze siostra.

W jej życiu i pismach świadczenie miłosierdzia bliźnim musi uwzględniać przede wszystkim godność człowieka potrzebującego, a następnie jego potrzeby cielesne i duchowe (pedagogika personalistyczna). Godność każdego człowieka, dana mu przez Boga już z racji stworzenia i odkupienia, jest tą wartością, która jest wspólna dla potrzebującego, jak i osoby czyniącej dobro. Dostrzeżenie w człowieku potrzebującym tej godności danej przez Boga, a podkreślonej przez Chrystusa, miało zasadnicze znaczenie dla praktyki miłosierdzia i wyróżnia personalistyczną szkołę miłosierdzia św. Faustyny od innych modeli, jakie pojawiły się w historii Kościoła²⁸.

26 Por. E. Weron, F. Cegiełka, *I. Rola laikatu w ruchu czcicieli Miłosierdzia Bożego. II. Z historii kultu Miłosierdzia Bożego w świecie*, „Collectanea Theologica” 52 (1982) f. 1, s. 137n.

27 Wyjaśnia to już ziemski przewodnik duchowy siostry bł. ks. Sopoćko: M. Sopoćko, *Miłosierdzie Boże. Studium teologiczno-praktyczne*, Wilno 1936; M. Sopoćko, *Miłosierdzie Boże nadzieją ludzkości*, Wrocław 1948.

28 Por. J. Machniak, *Doświadczenie Boga w tajemnicy Jego miłosierdzia u Bł. Siostry Faustyny Kowalskiej*, Kraków 1999, s. 10n.

Tak rozumiane miłosierdzie – które swoje źródło, wzór i motyw ma w Bogu i które koncentruje się na godności człowieka – stanowi u s. Faustyny styl życia. Chodzi więc nie tylko o sporadyczne czy okazjonalne akty miłosierdzia spełniane wobec potrzebujących, ale o chrześcijańską postawę wobec drugiego człowieka we wszystkich wymiarach jego życia, postawę, którą całkowicie kieruje miłosierna miłość. „Pragnę się cała przemienić w miłosierdzie Twoje – modliła się św. Faustyna – i być żywym odbiciem Ciebie, o Panie; niech ten największy przymiot Boga, to jest niezgłębione miłosierdzie Jego, przejdzie przez serce i duszę moją do bliźnich” (Dz. 163). Ta przemiana życia w miłosierdzie (pedagogia miłosierdzia) oznacza właśnie styl życia i wychowania, a nie tylko jakąś jego cechę obok wielu innych.

Poznanie i coraz głębsze wnikanie oraz doświadczanie miłosiernej miłości Boga nie tylko prowadziło s. Faustynę do postawy dziecięcej ufności wobec Niego, ale także zrodziło gorące pragnienie odbicia tego przymiotu Boga we własnym sercu i czynie.

Każdy ze świętych – modliła się – odbija jedną z cnót Twoich na sobie, ja pragnę odbić Twoje litościwe i pełne miłosierdzia Serce, chcę je wystawić. Miłosierdzie Twoje, o Jezu, niech będzie wyciśnięte na sercu i duszy mojej jako pieczęć, a to będzie odznaką moją w tym i przyszłym życiu (Dz. 1242).

Właśnie o takie ujęcie miłosierdzia chodzi również w duchowości św. Faustyny. Oznacza więc ono nie jedną z cnót, lecz całożyciową postawę wobec drugiego człowieka, na którą składa się szereg sprawności moralnych. Siostra Faustyna, określając miłosierdzie, powiedziała krótko, że „miłość jest kwiatem”, a „miłosierdzie owocem” (Dz. 949). W jej pismach miłosierdzie jawi się jako postawa obejmująca wszystkie odniesienia wobec bliźniego, ma ono przenikać, cechować każdy kontakt z drugim człowiekiem, każdy czyn, myśl i słowo (nasz trójnóg pedagogiczny). Dlatego sama z pomocą łaski chciała się „cała przemienić w miłosierdzie” (Dz. 163) i w modlitwie prosiła o to, aby jej oczy, słuch, język, ręce, nogi, a nade wszystko serce były miłosierne (Dz. 163).

Gorąca miłość Boga – zapisała w *Dzienniczku* s. Faustyna – widzi wkóło siebie nieustanne potrzeby udzielania się przez czyn, słowo i modlitwę (Dz. 1313). To nieustanne „udzielanie się” bliźnim w jej życiu dotyczyło przede wszystkim potrzeb duchowych człowieka, zwłaszcza tego, który się w życiu pogubił, zatracił poczucie sensu życia, zszedł z drogi zbawienia. Umiłowanie dusz doprowadziło s. Faustynę aż do złożenia swego życia w ofierze. Mając głębokie poznanie wartości duszy ludzkiej, która jest nieśmiertelna, spieszyła z pomocą szczególnie tym, którym zagrażała utrata zbawienia.

Na szczególną uwagę i podkreślenie zasługuje ściśle powiązanie, jakie istnieje pomiędzy tajemnicą miłosierdzia Bożego i miłosierdzia ludzkiego. W ujęciu św. Faustyny postawa miłosierdzia wobec bliźnich nie tylko wypływa z tajemnicy miłosierdzia Bożego, ale w niej znajduje także swą przyczynę, zarówno w wymiarze wzorczym, jak i sprawczym. Dla s. Faustyny wzorem w praktykowaniu miłosierdzia był sam Pan Jezus – Miłosierdzie Wcielone. „Uczę się być dobrą od Jezusa – pisała – abym mogła być nazwaną córką Ojca Niebieskiego” (Dz. 669). Przykład Jezusa, o którym współcześni Mu mówili, że przeszedł przez ziemię wszystkim dobrze czyniąc, a szczególnie Jego miłosierne pochylenie się nad człowiekiem chorym na duszy, grzesznym – aż do złożenia ofiary na krzyżu – były dla niej niedościgłym wzorem. W trudnych momentach, gdy nie wiedziała, jak postąpić wobec bliźnich, pytała: co Jezus zrobiłby na moim miejscu? (pedagogia naśladowania Chrystusa i pedagogia cierpienia).

Już to, co zostało powiedziane na temat ufności i miłosierdzia w szkole duchowości s. Faustyny, pozwala zrozumieć, że chodzi tu o same fundamenty życia chrześcijańskiego. W postawie dziecięcego zawierzenia Bogu i miłosierdzia wobec bliźnich aż do ofiary z życia zostało bowiem zrealizowane w jej życiu – w sposób doskonały – największe przykazanie miłości Boga i bliźniego, a więc sama istota chrześcijańskiego modelu wychowania²⁹.

29 Por. I. Rutkowska, *Pojęcie miłosierdzia w „Dzienniczku” św. Faustyny Kowalskiej (część I)*, „Łódzkie Studia Teologiczne” 24 (2015) nr 4, s. 71–89.

Podsumowanie

Kościół nie może istnieć i rozwijać się bez głoszenia nauki o Bożym miłosierdziu, które jest nieskończone. Głosząc miłosierdzie, Kościół głosi również nadzieję powtórnego przyjścia Jezusa oraz nadzieję na lepszą przyszłość. Nie można oderwać miłosierdzia od nadziei – także w aspekcie obecnego Roku Jubileuszowego Nadziei 2025. Kościół, którego misją jest „iść i nauczać” (por. Mt 28, 19) ma według słów Jezusa Chrystusa, przekazanych św. Faustynie „czynić miłosierdzie **czynem, słowem, modlitwą**” (Dz. 742). Model wychowania do miłosierdzia, który możemy odnaleźć w orędziu Apostołki Bożego Miłosierdzia, wspiera się na wspomnianych trzech filarach. Są to: czyn – życie, słowo – przesłanie, modlitwa – duchowość.

Tej prostej, niewykształconej, patrząc po ludzku, ale mężnej, bezgranicznie ufającej Bogu, zakonnicy, powierzył Pan Jezus wielką misję: orędzie miłosierdzia skierowane do całego świata. „Wysłałam ciebie – powiedział – do całej ludzkości z moim miłosierdziem. Nie chcę karać zbolelej ludzkości, ale pragnę ją uleczyć, przytulając do swego miłosiernego Serca” (Dz. 1588). „Jesteś sekretarką mojego miłosierdzia; wybrałem cię na ten urząd w tym i przyszłym życiu (Dz. 1605), [...] abyś dawała душom poznać moje wielkie miłosierdzie, jakie mam dla nich, i zachęcała je do ufności w przepaść mojego miłosierdzia” (Dz. 1567). Dlatego – jak komentował ten fakt w swojej ostatniej encyklice o miłości ludzkiej i Bożej Serca Jezusa Chrystusa – papież Franciszek: „najpopularniejsza modlitwa, skierowana jak strzała do Serca Chrystusa, brzmi po prostu: Ufam Tobie. Nie potrzeba innych słów”³⁰ (por. Dz. 47).

30 Franciszek, Encyklika *Dilexit nos*, 24.10.2014, nr 90.

Abstrakt

Czynienie miłosierdzia czynem, słowem, modlitwą – próba zasygnalizowania koncepcji nowego „trójnogu” teologii wychowania w ujęciu „Dzienniczka” św. Faustyny Kowalskiej

Miłosierdzie jako kluczowy atrybut Boga stało się przedmiotem szczególnego nauczania w Kościele współczesnym po soborze watykańskim II, zwłaszcza przez św. Jana Pawła II, któremu zawdzięczamy wyniesienie na ołtarze s. Faustyny Kowalskiej, zwanej sekretarką Bożego Miłosierdzia. Siostra Faustyna to wizjonerka, mistyczka, orędowniczka Bożego miłosierdzia. „Dzienniczek” jej autorstwa jej obecnie najbardziej popularną i najczęściej tłumaczoną na języki świata książką polskiego autora, zawierającą skierowane do każdego osobiste wezwanie do bezgranicznego zawierzenia Bogu. Formy kultu Bożego miłosierdzia to: Koronka do Bożego miłosierdzia, Niedziela Miłosierdzia Bożego, godzina miłosierdzia, obraz Bożego Miłosierdzia. Z punktu widzenia teologii wychowania „Dzienniczek” ukazuje także swoisty „trójnóg pedagogiczny” – na wzór systemu św. Jana Bosko – zawarty w słowach: czynić miłosierdzie czynem, słowem, modlitwą. Model wychowania wyłaniający się z tej lektury, odwołujący się do pedagogii Jezusa Chrystusa, obejmuje życie s. Faustyny: wierność powołaniu, pracę, modlitwę, cierpienie; przesłanie „Dzienniczka” (pedagogia personalistyczna, miłosierdzia, naśladowania Chrystusa, cierpienia) oraz ciągle aktualną duchowość – promocję czci Miłosierdzia Bożego.

Słowa kluczowe: miłosierdzie Boże, duchowość, wychowanie, św. Faustyna

Abstract

Doing mercy in deed, word, prayer – an attempt to signal the concept of a new tripod in the theology of education in the context of the “Diary” of St Faustina Kowalska

Mercy as a key attribute of God has become a focal point of particular teaching in the contemporary Church following the Second Vatican Council, especially through the efforts of St John Paul II, to whom we owe the canonization of St Faustina Kowalska, known as the Secretary of Divine mercy. Sister Faustina was a visionary, mystic, and advocate of Divine mercy. Her “Diary”, authored by her, is currently the most popular and frequently translated book by a Polish author, containing a personal call to boundless trust in God directed to every individual. The forms of devotion to Divine mercy include the Chaplet of Divine mercy, Divine Mercy Sunday, the hour of mercy, and the image of Divine Mercy. In the field of educational theology, her *Diary* also presents a distinctive “pedagogical tripod,” modeled after St John Bosco, encapsulated in the words: to practice mercy through deeds, words, and prayer. Sister Faustina’s model of education, rooted in the pedagogy of Jesus Christ, encompasses her life – fidelity to her vocation, work, prayer, and suffering – her message in the „Diary” (the pedagogy of mercy, personalist, imitation of Christ), and her ever-relevant spirituality, which promotes devotion to Divine mercy.

Keywords: Divine mercy, spirituality, education, St Faustina

Bibliografia

- Adamczyk B., *Model pedagogii Jezusa w przekazie biblijnym*, Kraków 2008.
Ciereszko H., *Postuga kierownika duchowego księdza Michała Sopoćki wobec świętej Faustyny Kowalskiej*, „Studia Teologiczne Białostockie, Drohiczyńskie, Łomżyńskie” 19 (2001), s. 201228.

- Di Sante C., *Dio e i suoi volti. Per una nova teologia biblica*, Cinisello Balsamo 2014.
- Forycki R., *Sekretarka Bożego Miłosierdzia*, „Apostoł Miłosierdzia Bożego” 1997 nr 1, s. 6.
- Franciszek, Bulla *Spez non confundit*, 9.05.2024.
- Franciszek, Encyklika *Dilexit nos*, 24.10.2024.
- Granat W., *Bóg bogaty w miłosierdzie (Ef 2, 4). Wybór tekstów*, opracowała i przygotowała do druku H. I. Szumił, Sandomierz 2011.
- Jan Paweł II, Encyklika *Dives in misericordia*, 30.11.1980.
- Jan Paweł II, *Homilia podczas Mszy św. z okazji konsekracji świątyni Bożego Miłosierdzia, Kraków-Łagiewniki, 17 sierpnia 2002 r.*, w: *Pielgrzymka Ojca Świętego Jana Pawła II do Polski 2002*, Poznań 2002.
- Jan Paweł II, *Pamięć i tożsamość*, Kraków 2005.
- Kochel J., Marek Z., *Pedagogia biblijna w katechezie*, Kraków 2012.
- Kornas-Biela D., *Miłosierdzie jako wartość wychowawcza. Perspektywa pedagogiki chrześcijańskiej*, „Rozprawy Społeczne” 11 (2012) nr 1, s. 5–39.
- Kostkiewicz J., *Kierunki i koncepcje pedagogiki katolickiej w Polsce 1918–1939*, Kraków 2013.
- Kowalska F., *Dzienniczek. Miłosierdzie Boże w duszy mojej*, Warszawa 2018.
- Machniak J., *Boże miłosierdzie doświadczeniem św. Faustyny Kowalskiej i w teologii bł. ks. Michała Sopoćki – dynamika przyjaźni duchowej*, „Rocznik Teologii Katolickiej” 8 (2009), s. 85–97.
- Machniak J., *Doświadczenie Boga w tajemnicy Jego miłosierdzia u Bł. Siostry Faustyny Kowalskiej*, Kraków 1999.
- Machniak J., *Il contesto dell'esperienza mistica di Santa Suor Faustina Kowalska*, „Analecta Cracoviensia” 35 (2003), s. 69–177.
- Pochwat J., *Duch Święty w pismach św. Faustyny*, „Polonia Sacra” 22 (2018) nr 3 (52), s. 59–79.
- Romaniuk K., *Biblijny traktat o miłosierdziu*, Ząbki 2004.
- Rutkowska I., *Pojęcie miłosierdzia w „Dzienniczku” św. Faustyny Kowalskiej (część I)*, „Łódzkie Studia Teologiczne” 24 (2015) nr 4, s. 71–89.
- Siepak M. E., *Śladami objawień św. Siostry Faustyny Kowalskiej w Sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Krakowie-Łagiewnikach*, Kraków 2015.
- Sieroń R. B., *Aktualność systemu wychowawczego św. Jana Bosco w ocenie Listu apostolskiego Jana Pawła II „Juvenum patris”*, „Społeczeństwo

- i Rodzina. Stalowowolskie Studia Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II” 2009 nr 3 (lipiec–sierpień–wrzesień), s. 128–142.
- Sieroń R. B., *Model wychowania według Jezusa Chrystusa w ujęciu czterech ewangelii kanonicznych*, Rużomberok–Stalowa Wola 2008.
- Siwecki L., *Dar odpustu w Roku Jubileuszowym*, Sandomierz 2025.
- Stabińska J., *Siostra Faustyna Kowalska. Duchowość i doktryna*, Poznań 1976.
- Staniek E., *Pedagogiczne zasady Mistrza z Nazaretu*, Kraków 1995.
- Szkoła duchowości*, <https://www.faustyna.pl/zmbm/szkoła-duchowosci> (07.04.2025).
- Teologia. Miłosierdzie ludzkie. Miłosierdzie Boże*, [https://www.faustyna.pl/zmbm/blog/category/biblioteka/teologia/\(24.04.2025\)](https://www.faustyna.pl/zmbm/blog/category/biblioteka/teologia/(24.04.2025)).
- Wejman H., *W biblijnej szkole miłosierdzia*, Kraków 2004.